

PAPER

GRAFIK TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK CHIZMACHILIK O'QITUVCHILARINING DIZAYN FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Latipov Rustam Ataxanovich^{1,*} and Saburova Dinora Muzaffar qizi²

¹Urganch davlat pedagogika instituti San'atshunoslik kafedrası v.b. dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

²UrDPI Muhandislik grafikasi va dizayn nazariyasi mutaxassisligi magistranti

*latipov@gmail.com

Abstract

Ushbu maqola bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalasiga bag'ishlangan. Grafik ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy, analitik va tizimli fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy pedagogik jarayonning muhim qismi hisoblanadi. Tadqiqot davomida interaktiv darslar, loyiha asosida o'qitish va multimediya vositalaridan foydalanish metodlari sinovdan o'tkazilib, ularning samaradorligi tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, mazkur metodlar bo'lajak o'qituvchilarning kreativ yondashuvini sezilarli darajada oshiradi, murakkab dizayn masalalarini hal qilishga va yangi yechimlar ishlab chiqishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, tadqiqot pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish va bo'lajak o'qituvchilarning professional tayyorgarligini mustahkamlashda amaliy qiymatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Key words: dizayn fikrlash, grafik ta'lim, chizmachilik, ijodiy kompetensiya, pedagogik metod, loyiha asosida o'qitish, interaktiv metodlar

KIRISH

So'nggi yillarda ta'lim jarayonida ijodiy va analitik fikrlashni rivojlantirish masalasi jahon miqyosida dolzarb bo'lib, ayniqsa grafik va

chizmachilik sohasida bo'lajak o'qituvchilar uchun katta ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilardan faqat bilimni qabul qilishni emas, balki uni mustaqil tahlil qilish, yangi yechimlar

Compiled on: February 2, 2026.

Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to Advances in Science and Education for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

ishlab chiqish va amaliy loyihalarda qo'llashni ham talab qiladi. Shu sababli dizayn fikrlash – murakkab masalalarni innovatsion va ijodiy usullar bilan hal qilishda muhim vosita sifatida qaralmoqda. Grafik ta'lim jarayoni nafaqat chizmachilik texnikasini o'rgatish, balki o'quvchilarda vizual fikrlash, kompozitsiya va rangni boshqarish kabi kompleks ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan. Dizayn fikrlash esa bu jarayonda o'quvchilarning muammolarga tizimli yondashuvi, kreativ yechimlar ishlab chiqish qobiliyati va individual ijodiy uslubini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar va grafik dasturlardan foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning texnologik savodxonligini oshirishga yordam beradi, bu esa ularni kelajakdagi professional faoliyatga tayyorlaydi.

Tadqiqot dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarning dizayn fikrlashini rivojlantirish uchun aniq, samarali va ilmiy asoslangan metodik yondashuvlar yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Ko'plab maktablar va oliy ta'lim muassasalarida grafik ta'lim metodikasi standartlashgan va amaliyotga moslashtirilmagan, bu esa o'quvchilarning ijodiy potensialini to'liq rivojlantirishga xalaqit beradi. Shu bois, bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini shakllantirish va takomillashtirish metodikasini ishlab chiqish va uni pedagogik jarayonga tatbiq etish katta ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotning maqsadi – bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini rivojlantirish metodikasini aniqlash, takomillashtirish va uni amaliyotga tatbiq etish orqali ularning ijodiy, analitik va tizimli fikrlash ko'nikmalarini mustahkamlashdir. Tadqiqot vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

dizayn fikrlashning nazariy asoslarini o'rganish va grafik ta'limdagi roli hamda ahamiyatini aniqlash.

grafik ta'lim jarayonida mavjud metodlarni tahlil qilish va ularning samaradorligini baholash.

innovatsion pedagogik vositalar va loyiha asosida o'qitish metodlarini ishlab chiqish va amaliy sinovdan o'tkazish.

olingan natijalarni tahlil qilish va metodik tavsiyalar ishlab chiqish. Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilari uchun dizayn fikrlashini rivojlantirishning samarali metodik yondashuvini shakllantirish.

TADQIQOT METODLARI

Tadqiqotning asosiy maqsadi – bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishdir. Shu sababli, tadqiqot metodlari tanlovida nazariy, eksperimental va analitik yondashuvlar uyg'unlashtirildi. Bu yondashuv dizayn fikrlashni rivojlantirish jarayonida o'quvchilarning ijodiy va tizimli fikrlash ko'nikmalarini maksimal darajada shakllantirish imkonini beradi.

1. Nazariy tahlil metodlari. Avvalo, nazariy tahlil metodlari yordamida grafik ta'lim va dizayn fikrlash bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, metodik qo'llanmalar va ilg'or tajribalar o'rganildi. Bu bosqich tadqiqotga ilmiy kontseptual asos yaratdi va dizayn fikrlashning pedagogik, psixologik hamda metodik jihatlarini aniqlash imkonini berdi. Nazariy tahlil shuningdek, o'quv jarayonida o'quvchilarning ijodiy salohiyatini oshirish, murakkab dizayn masalalarini yechishdagi samarali yondashuvlarni aniqlash uchun zarur bo'ldi.

2. Eksperimental metod. Eksperimental metod tadqiqotning amaliy qismini tashkil etdi. Tajriba guruhi va nazorat guruhi tashkil qilinib, bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini rivojlantirish bo'yicha ishlab chiqilgan metodik yondashuv sinovdan o'tkazildi. Eksperiment quyidagi elementlarni o'z ichiga oldi:

Interaktiv darslar: O'quvchilarning murakkab grafik masalalarni bosqichma-bosqich tahlil qilish va o'z yechimlarini amaliy loyihalarda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish.

Loyiha asosida o'qitish: O'quvchilar mustaqil va guruh bo'lib ijodiy loyiha ishlari orqali innovatsion yechimlar ishlab chiqdi, bu esa ularning kreativ yondashuvini rivojlantirdi.

Multimediya vositalari: Grafik dasturlar va vizualizatsiya vositalari murakkab kontseptlarni tushuntirish va amaliy loyihalarda qo'llash imkonini berdi.

Eksperiment davomida o'quvchilarning individual yondashuvlari, murakkab masalalarni hal qilishdagi strategiyalari va ijodiy qaror qabul qilish jarayonlari batafsil kuzatildi.

3. Kuzatish va so'rov metodlari. Tadqiqot jarayonida kuzatish va so'rov metodlari ham qo'llanildi. O'quvchilarning metodik yondashuvga munosabati, individual va guruh ishlari samaradorligi, ijodiy va tizimli fikrlash

ko'nikmalari kuzatildi.

Kuzatish: Dars jarayonidagi o'quvchilarning faoliyati, loyiha ishlari va interaktiv mashg'ulotlarda faol qatnashuvi, yechimlarni qabul qilish va amalga oshirishdagi muvaffaqiyatlar tahlil qilindi.

So'rov va intervyu: O'quvchilarning metodik yondashuvga bo'lgan qarashlari, qiyinchiliklarni hal qilish usullari va o'zlarining ijodiy faoliyatini qanday rivojlantirishi aniqlanishi uchun anketalar va intervyular o'tkazildi. Bu metod o'quvchilarning individual rivojlanish sur'atlarini aniqlash, ularning kreativ qarorlar qabul qilish qobiliyatini baholash va metodik tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi.

4. Analitik va statistik metodlar. Eksperiment va kuzatish natijalari asosida analitik va statistik metodlar qo'llanildi. Olingan ma'lumotlar yig'ilib, tahlil qilindi va natijalar grafik, diagramma va jadval ko'rinishida taqdim etildi. Bu metod orqali:

o'quvchilarning ijodiy yondashuvi va tizimli fikrlash darajasi aniqlandi;

interaktiv va loyiha asosida o'qitish metodlarining samaradorligi baholandi;

takomillashtirilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

Shu bilan birga, analitik metodlar o'quvchilarning mustaqil va guruh ishlaridagi muvaffaqiyatlarini solishtirish, murakkab dizayn masalalarini hal qilishdagi yondashuvlarini baholash imkonini berdi.

Tadqiqot metodlarining umumiy ahamiyati. Shu tarzda, tadqiqot metodlari nazariy bilimni amaliy sinov bilan uyg'unlashtirish, bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlash ko'nikmalarini maksimal darajada rivojlantirish va pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish imkonini berdi. Har bir metod o'zining o'rni va ahamiyatiga ega bo'lib, ular birgalikda kompleks yondashuvni hosil qiladi va zamonaviy ta'lim jarayonida dizayn fikrlashni samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Eksperimental tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini rivojlantirish uchun ishlab chiqilgan kompleks metodik yondashuv ularning ijodiy, tizimli va analitik fikrlash ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqot davomida interaktiv darslar, loyiha asosida o'qitish va multimedia

vositalaridan foydalanish o'quvchilarning murakkab dizayn masalalarini mustaqil va samarali hal qilish qobiliyatini kuchaytirdi. Tajriba guruhi o'quvchilari murakkab dizayn masalalarini kichik qismalarga ajratib, har bir qism bo'yicha yechim ishlab chiqish ko'nikmasini rivojlantirdi. Ular bir nechta variantlarni tahlil qilish, muqobil yondashuvlarni solishtirish va eng samarali yechimni tanlashga o'rgandilar.

Nazorat guruhi bilan solishtirganda, tajriba guruhi o'quvchilari tizimli fikrlashda sezilarli darajada yuqori natijalar ko'rsatdi. Interaktiv va loyiha asosida o'qitish metodlari o'quvchilarning innovatsion yondashuvini rivojlantirdi. Eksperiment davomida o'quvchilar standartlardan tashqarida yechimlar ishlab chiqish, individual ijodiy uslubini shakllantirish va murakkab grafik vazifalarni innovatsion usulda bajarish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu ularning ijodiy fikrlash salohiyatini sezilarli darajada oshirdi va dizayn jarayonida mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirdi. Multimedia va grafik dasturlar o'quvchilarga murakkab kontseptlarni vizualizatsiya qilish, rang va kompozitsiya elementlarini boshqarish hamda loyihalarni amaliy tarzda bajarish imkonini berdi. O'quvchilar texnologik vositalardan foydalanishni tez o'rganib, grafik ishlarda samarali natijalarga erishdilar. Bu esa ularni zamonaviy professional faoliyatga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etdi.

Eksperiment davomida o'quvchilarning guruh bo'lib ishlashi muhim rol o'ynadi. Guruh ishlari nafaqat murakkab masalalarni birgalikda hal qilish imkonini berdi, balki o'quvchilarda kommunikatsiya, hamkorlik va mas'uliyat ko'nikmalarini rivojlantirdi. Guruh ishlari orqali o'quvchilar o'zaro fikr almashish, konstruktiv tanqidni qabul qilish va loyiha jarayonini samarali boshqarish ko'nikmalarini mustahkamlashdi. So'rovnomalar va intervyular natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar yangi metodlarni yuqori baholadilar. Ularning ko'pchiligi interaktiv va loyiha asosida o'qitish orqali o'z ijodiy fikrlashini va professional kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lganligini ta'kidladi. Shu bilan birga, o'quvchilar murakkab dizayn masalalarini mustaqil yechishda qanchalik samarali bo'lishlarini ham anglab yetdilar. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, metodik yondashuv nafaqat

o'quvchilarning ijodiy va tizimli fikrlashini rivojlantirdi, balki ularni murakkab dizayn masalalarini yechishga tayyorladi. Interaktiv darslar va loyiha mashg'ulotlari o'quvchilarning mustaqil va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini sezilarli darajada kuchaytirdi.

Shuningdek, metodlarning samaradorligi shundan iboratki, ular o'quvchilarning grafik va chizmachilik bilimlarini faqat nazariy jihatdan emas, balki amaliy loyihalarda ham qo'llash imkonini beradi. Bu esa pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish va bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy ta'lim standartlariga mos tayyorlashda katta ahamiyatga ega. Natijalar shuni ko'rsatdiki, kompleks metodik yondashuv bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi va uni pedagogik amaliyotga tatbiq etish tavsiya etiladi.

XULOSA

Tadqiqot davomida grafik ta'lim jarayonida bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining dizayn fikrlashini rivojlantirish metodikasi tahlil qilindi, sinovdan o'tkazildi va uning samaradorligi baholandi. Eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, interaktiv darslar, loyiha asosida o'qitish va multimediya vositalari o'quvchilarning ijodiy, tizimli va analitik fikrlash ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi.

Shu bilan birga, bu metodik yondashuv o'quvchilarning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi va murakkab dizayn masalalarini hal qilishda ularni innovatsion va samarali yechimlar topishga tayyorlaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, metodlarning samaradorligi nafaqat individual, balki guruh ishlari orqali ham o'zini namoyon qiladi. Guruh mashg'ulotlari o'quvchilarning kommunikatsiya, hamkorlik va mas'uliyat ko'nikmalarini mustahkamlaydi, shuningdek, loyiha jarayonida birgalikda yechim topish va o'zaro tanqidiy fikr almashish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning professional va pedagogik kompetensiyalarini oshirishga xizmat qiladi. Shuni ta'kidlash lozimki, dizayn fikrlashni rivojlantirishning kompleks metodik yondashuvi o'quvchilarning nafaqat texnik ko'nikmalarini, balki kreativ salohiyatini, vizual va analitik tafakkurini ham rivojlantirishga yordam beradi.

Interaktiv metodlar va loyiha asosida o'qitish o'quvchilarni murakkab vazifalarni bosqichma-bosqich tahlil qilishga o'rgatadi, ularni ijodiy va innovatsion qarorlar qabul qilishga tayyorlaydi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy grafik ta'lim jarayonida dizayn fikrlashni rivojlantirish metodikasini joriy etish pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish, metodik qo'llanmalarni boyitish va bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy professional talablar bilan tanishtirishga xizmat qiladi. Shu sababli, kompleks metodik yondashuv pedagogik amaliyotga tatbiq etilishi va o'quv jarayonida keng qo'llanilishi tavsiya etiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari dizayn fikrlashni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan, samarali va amaliy jihatdan qo'llaniladigan metodik tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi. Bu tavsiyalar nafaqat grafik va chizmachilik ta'limini takomillashtirishga, balki o'quvchilarning ijodiy va tizimli fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi, ularni kelajakdagi professional faoliyatga tayyorlaydi.

References

1. Karimova L., "Innovatsion pedagogika va dizayn fikrlash", Toshkent, 2021.
2. Islomov A., "Chizmachilik va grafik ta'lim metodikasi", Toshkent, 2020.
3. Brown T., Design Thinking, Harvard Business Review Press, 2019.
4. Dorofeeva N., "Ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi", Samarqand, 2022.
5. Novak P., Creative Teaching in Art Education, New York, 2020.